

A lábodi honismereti szakkör

Amikor visszatekintek a lábodi honismereti szakkör 15 évére, tulajdonképpen könnyű dolgom van, mert nagyon sok kedves és szép élményt adott ez a 15 év. Ugyanakkor nehéz is, mert nem tudok különleges dolgokról beszámolni. Tulajdonképpen nem csináltunk semmi rendkívülit, csak tettük a magunkét.

Lábod község szülötte vagyok. Édesapám 42 évig, egész tanítói pályáján át ebben a dél-somogyi községben tanított. Én is itt kezdtem tanítani. A körülmények úgy hozták, hogy — akaratom ellenére — egy ideig más iskolánál, illetve tanügyigazgatási munkakörben dolgoztam. Végre 1958-ban sikerült újra hazakerülnöm.

Mindig szerettem tanítani, mert gyermekkorom óta pedagógusnak készültem. Most is, akárhányszor kezdhetném újra, mindig az lennék. Legfeljebb könyvtáros vagy nyomdász kívánnék még lenni. Másrésztől sohasem elégitett ki csak az iskolai munka. Már gyermekkoromban minden szünidőt azzal töltöttem, hogy színdarabokat rendeztem a hasonló korú gyermekekkel. Ha fegyelmezni nem is mindig sikerült őket, a színdarabot mindig bemutattuk.

Pedagógus koromban ugyancsak ezen a téren próbáltam képességeimet kifejteni. Sok színjászó tanfolyamon vettem részt, s elvégeztem a színjászó-rendező levelező akadémiát is. A televíziózás elterjedésével azonban egyre nehezebb lett a színjászó tevékenység. En még bírtam volna, de már nem volt megfelelő szereplő-anyag, még az irodalmi színpadhoz sem.

Ekkor történt a döntő fordulat.

1963. április 5-én Kaposváron *Várkonyi Imre* vezetésével megalakult a Somogy megyei Honismereti Munkaközösség. Ezen az összejövetelen kaptam kedvet a honismereti gyűjtőmunkához. Úgy láttam, hogy e téren eredményesebben fejthetem ki képességeimet. Tudtam, hogy itt a faluban a származásom miatt kedvelnek és becsülnék, édesapám, sőt anyai dédapám után, aki itt igen népszerű iskolamester volt. Pályám kezdetétől fogva közeleti tevékenységet folytattam, így bizonyos népszerűsége is szert tettem. Ezt a lehetőséget ki kellett használnom.

Ezen kívül úgy éreztem, hogy legjobban én vagyok a hivatott erre, s ez nekem kötelességem is. Most is az a véleményem, hogy bár ezt a munkát rajtam kívül mások, többen is képesek lennének elvégezni — talán még jobban is —, de ha más nem teszi, akkor nekem kell. Én pedig nem is tudnám már nem tenni.

Természetesen vannak hullámhegyek, hullámvölgyek: eredményes és kevésbé eredményes időszakok. Összeállt azonban munkánk nyomán Lábod községről egy kis gyűjtemény.

Eddig 17 pályamunkát készítettünk, ebből én egyénileg hármat. Valamennyi pályázatunk jutalomban részesült. Megyei 4. és 3. díjakon kívül kaptunk megyei 2., felemelt 2., megyei 1., felemelt 1., országos 4. és országos 2. díjat.

Pályázataink a következők: 1. (1963—64.) Suprikalás és társai. Purzsáválás, korbácsolás. — 2. (1964—65.) Luca-napi szokások. — 3. Népi tojásfestés. 4. Fabucsúfolók — 5. (1965—66.) Népi táplálkozás. — 6. (1966—67.) Népi gyermekjátékok. — 7. (1967—68.) Személynevek Lábod községben. — 8. (1970—71.) Az aratás. — 9. (1972—73.) Hordás, nyomtatás, cséplés I. — 10. (1973—74.) Hordás, nyomtatás, cséplés II. — 11. Szobabelsők. — 12. Táplálkozás, konyha, kamra, cserépedények. — 13. (1974—75.) Babonák és népi hiedelmek, szokások. — 14. (1978.) A gyermekek tárgyi játécai.

Ónálló gyűjtéseim: 1. A szántás-vetés Lábodon. — 2. A polgári közigazgatás kialakulása és története egy dél-somogyi kisközségből nézve. „Tegyük többet Somo-

gyönt!" c. pályázat 1971. — 3. Lábodi faluszólár (csak részlete készült el, a gyűjtést folytatom) 1977. „A nyelvészet hete”, megyei I. díj.

Dolgozataink közül a honismereti kiadványokban, módszertani füzetekben, újságokban, folyóiratban 9 témánk jelent meg.

Mi a szakkör célja?

1. Alapfokú tudományos munka. Igyekszem megértetni és átérztetni a tagokkal, hogy mi vagyunk a község „történetírói”.

2. Összegyűjteni és közkincsé tenni a község tárgyi-szellemi néprajzának emlékeit.

3. Lehetővé tenni a tagok számára a szabadidő egy részének helyes és eredményes eltöltését.

4. Nevelni a tagokat a tágabb haza szeretetére, a szűkebb pátria iránti eszelekvő szeretetre, múltunk eredményeinek megbecsülésére, az idős emberek iránti tiszteletre, az emberekkel való helyes érintkezésre, a régi nemzedékek tárgyi és szellemi emlékeinek megbecsülésére.

A szakkör igazi elnevezése tulajdonképpen gyűjtőszakkör, illetve -csoport. Munkánk nélkülöz mindenféle formaságot, egyszerűen csak gyűjtünk, mint a hangyák vagy a méhecskék.

Mit gyűjtünk?

Főleg a szellemi néprajz emlékeit, mert azok örizőikkel együtt sűrűbe szállnak. Mellékesen elfogadunk — sőt különösen munkánk kezdetén padláskutatással gyűjtötünk is — régi paraszti tárgyakat. Ezeket magyar- és történelemóráimon nagyon jól tudom hasznosítani. A tárgyak sorsa azonban nincs teljesen megoldva: az iskola történelmi szaktermében csak egy részüket tudjuk megnyugtató módon elhelyezni. A község vezetői megígérték, hogy a művelődési házban „padlásmúzeum”-ot létesítenek.

Hogyan gyűjtünk?

A szakköri foglalkozásokra minden kedden 4—5 óra között kerül sor. A többi szakkört kéthetenként tartják 2—2 órai tartammal, de nekünk a hetenkénti 1—1 óra jobban megfelel, mert rendszeresebb munkát tesz lehetővé.

A tagok általános iskolai tanulók. Egyszer fordult csak elő, hogy néhányan az érettségiig a szakkör tagjai maradtak, de aztán már szétszórta őket az élet. Eddig kb. 70—80 tanuló volt tagja a szakkörnek, jelenleg húszan vagyunk.

A munkamódszert a tagok életkora határozza meg. Az általános iskolai tanulók értelemfejlődése és akarati képességei nem teszik lehetővé, hogy egyéni gyűjtést várjak tőlük. Ebben a korban a gyermek még nem rendelkezik a lényeglátás, a logikus elrendezés, a fogalmazás és a nyelvi lejegyzés olyan képességével, hogy önálló gyűjtőmunkát tudjon végezni. Általában egyesével járnak gyűjteni, de előfordul, hogy ketten összefognak és együtt mennek ugyanahhoz az adatszolgáltatóhoz, vagy felváltva egymás adatszolgáltatójához. Hetenként fél-egy órát töltenek el a gyűjtéssel. Ennél többet nem is lehetne tőlük követelni.

A szakkör működése kezdetén ki kellett építenem az adatszolgáltatók rendszerét. Jelenleg is legalább 50 olyan idős ember él a faluban, akire számíthatunk. Sikerült szóra bírnom őket, s a velük való kapcsolatot igyekeztem egyszerűvé, közvetlenné tenni. Erre neveltem tanítványaimat is, továbbá arra, hogy a felnőtt, idős emberekkel udvariasan, türelmesen foglalkozzanak.

A tagok a tanév elején feladatul kapják hogy keressenek maguknak olyan idős adatszolgáltatókat, akik régi lábodi lakosok, jó emlékezőtehetséggel rendelkeznek, és szívesen beszélnek a múltról. Arra biztatom őket, hogy több adatszolgáltatót is tartssanak nyilván, hogy ha az egyik elfoglalt, akkor is tudjanak gyűjteni. Ezeknek a személyeknek a legfontosabb adatait beszerzik és hozzák nekem: *név, leánykori név, születési év, vallás, lakcím*. Ezekre a gyűjtés hitele miatt van szükség.

A szakköri tagokkal ismertetem a népi lejegyzés legalapvetőbb tudnivalóit. Megtanítom őket, hogy jegyezzék le a legjellemzőbb beszédfordulatokat, példamondatokat. Mivel a község az ő-ző nyelvjárásterülethez tartozott, a kétféle „e” hangot is megkülönböztetik a beszédben. Ezeknek a lejegyzésére is oktatom őket.

Nagyon fontos tulajdonsága a szakkörösnek a *kitartó, tankadatlan munka*. Nem szabad kifáradnia, beleúnnia; megijedni a rossz időtől, télen félni a korai sötétedéstől.

Egész éven csak néhány témával foglalkozunk. A foglalkozásokon lediktálom a kérdéseket, elmagyarázom értelmüket, a gyűjtés módszerét. Tudják, hogy a várható választ nem szabad előre mondani, hanem többféleképpen, körülírva kell kérdezni.

A következő foglalkozáson lapokra írva beadják a válaszokat és az adatokat. Ezeket lehetőleg azonnal megbeszéljük, értékeljük. Bizony sokszor előfordul, hogy semmi sem tudnak beadni. Vannak, akik eléinte nem is elég lelkiismeretesek, s nem érzik kötelezőnek a vállalt feladatot. Természetesen *nekem is nagyon türelmesnek kell lennem*, hogy ki tudjam várni a „gyümölcs érését”. A régebbi kérdéseket többször is elővesszük, próbáljuk bővíteni a válaszok körét. Az összegyűjtött adathalmaz rostálása, rendszerezése, egybefoglalazása és legépelése rám vár. Ebben a lehetségesebb vagy az érettebb tanulók néha tudnak valamit segíteni. Bevonom őket az illusztrációk elkészítésébe is.

Az összegyűjtött adatokat több helyen, személyes gyűjtéssel ellenőrzöm. Ebben ma már nagy segítségemre van a művelődési háztól használatra kapott kazettás magnetofon. Ezzel olyan hosszú beszélgetéseket vehetek fel, amilyenekre a szóbeli gyűjtésnél nincs lehetőség. Gyűjtőutaimra elviszek magammal egy-két ügyesebb gyereket.

A foglalkozásokat játékkal, dalolással, csevegéssel igyekszem vonzóvá tenni. Ugyanezt szolgálja a séta, a kirándulás vagy a honismereti találkozókön való részvétel is.

Az ellenőrzött adatokat rendezem, egybefogom. Sok gyötrődés, kínlódás, de sok öröm forrása is ez számomra. Utána már könnyű a dolgom, mert szólok a „gépirónomnak”, aki mindig a rendelkezésemre áll, mindig ráér, amikor én, mindig a legjobb tudása szerint, pontosan írja a népi lejegyzést, még a korrigálást is az én kívánságom szerint végzi. Azért is jó, mert fizetést sem kér.

A gondjainkról.

Sajnos, a tanulók közül nem mindig a legtehetségesebbek jelentkeznek a szakkörbe. Persze a kevésbé tehetségesek is lehetnek igen ügyes gyűjtők, mégis, egy jobb tanuló többre képes.

A gyermekek a honismereti szakkört általában nem érzik az előrehaladásukhoz szükségesnek, közvetlenül olyan hasznosnak, mint a tantárgyi szakkört. Azok kiegészítik, elmélyítik a tananyagot, s előkészítik őket a továbbtanulásra. Ezzel szemben a honismereti szakkör maradandó értéket hoz létre, pályamunkákban, gyűjteményekben rögzíti a hagyományt.

Ugyanakkor ez a szakkör több munkát, nagyobb kitartást kíván, mert nemcsak a foglalkozáson van vele munka, hanem még gyűjteni is kell. Ezért minden évben van lemorzsolódás. Nyolcadikos, aki már igazán tudna dolgozni, kevés van. Igaz, azt szoktam mondani, hogy inkább kevés jó munkás legyen, mint sok lusta, de mennyivel jobb lenne a sok jó munkás! Jelenleg elég sok a tagok száma, az 5. osztályból is többen jelentkeztek. Bizom benne, hogy sikerül megtartani őket.

Az iskola és az úttörőszervezet délutáni programja, a többi szakkör, a sokféle kulturális program gyakran akadályozza a munkánkat. Ezek azonban olyan dolgok, amelyekről senki sem tehet. Ütközés esetén mindig nekünk kell visszavonulnunk. Az iskolavezetés elvileg nem gördít elénk akadályt, bár ez nem az iskola szakköre. Engedélyt ad, hogy iskolaidőben részt vehessünk a találkozókön.

A szakkörnek jelenleg is van néhány száz forint „vagyon”, amely a pályadíjakból származik és takarékbetétben fekszik. A kapott pályadíjak tették lehetővé azokat az egynapos kirándulásokat, amelyeket a szakkörösök számára rendeztünk. Jártunk már Zalaegerszegen, három Balaton-parti múzeumban, kétszer Szigetvárott, továbbá Pécssett, Kaposvárott, Marcaliban, Csurgón, Kőszegen és Szombathelyen.

Visszatekintve a 15 évre, úgy érzem, értünk el valami eredményt. Csak azt kívánom magamnak, hogy még soká legyen eröm a munkához. Jó lenne, ha a 30. évfordulón még szebb eredményekről számolhatnék be kedves szülőfalum javára.

Mike Györgyi

